

ЕМІГРАНТ

часопись „Товариства св. Рафаїла“ для охорони руських емігрантів з Галичини і Буковини.

Адреса адміністрації: ЛЬВІВ,
ул. Коперника ч. 36, а редакції:
пл. св. Юра 5.

„Емігрант“ виходить з додатками 6 разів до року і коштує 1 кор. 20 сот. в Австрії, 1'50 кор. в Німеччині, $\frac{1}{2}$ доляра (2'50 корон) в Америці, а в Росії 80 коп. (2 кор. 4 сот.) річно. Поодиноке ч. 20 сот. Для членів „Тов. св. Рафаїла“, висилається даром.

Слідуюче число буде готове в серпні.

Засади діяльності Товариства св. Рафаїла.

— Дорогі Земляки! Рідної землі не покидайте легкодушно і на все! Коли Вас доля змушує емігрувати, то бодай не продавайте батьківських ґрунтів, щоби съте мали до чого вернутися. Ідьте радше на зарібки, щадіть, не розпивайтеся; з заробленими грошами ветрайте і поправляйте ними Ваші господарства. Не іно зарібків пильнуйте а вважайте також на Вашу душу — не дайте съя пірвати в море зіпсутя, бо втопите съя на віки! Не забудьте порадити съя перед вїздом в „Товариство св. Рафаїла“ у Львові, ул. Коперника 36. Коли Вас деб'юдль будуть питати: хто Ви є і якої віри — то не кажіть: „Австріяк“, „Галицяник“, „Галішен“, „Поляк“, і т. п., тільки всюди кажіть: Я є Українець (ка) і католик(а) грецького обряду. —

Що в тім числі є:

Хто винен? — *Титко Ревакович*: Звіт з діяльності Укр. Тов-а св. Рафаїла у Львові в 1913 р. — Найбільший ворог емігрантів. — *Орест Жеребко*: Клопоти селян-емігрантів. — Ради, інформації і вісти. — Оповістки.

„Памятка для руських робітників в Німеччині, Сполучених Державах, Канаді, Бразилії, Аргентині і в других краях — написав Митрополит Андрей Шептицький, Жовква. Печатня оо. Василіян 1912.“

Ціна 20 сотиків. Купити можна в Українськім Тов-і св. Рафаїла у Львові, улиця Коперника ч. 36 — присилаючи австрійські поштові марки за 20 сот. — і в книгарні Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, Ринок 10.

Хто винен?

В другій половині березня і з початком цвітня с. р. над нашими робітниками, вибираючими ся сего року на зарібки до Німеччини, діялися нечувані надужиття. В Богуміні (Одерберг) тисячі робітників з жінками а многі навіть з маленькими дітьми по два тижні даремно вижидали праці. Вигнані з дому маревом голоду, який загрозив в наслідок злого переднього року, а до того єще обманені несовісними агентами та бюрами посередництва праці, вони на граници Німеччини примиряли з голоду і холоду та злого обходження ся з ними бюрових урядників. Із справоздань кореспондентів многих польських часописій довідуємо ся, що наші робітники були поміщені як будь і де будь прим. в якісь кругольні понад 80 людей так, що стоячи мусіли спати. До того бюро, яке їх сюди зтягнуло, давало їм дуже лихе удержане прим. якусь зупу або бохонець хліба впрост з печі раз на день. В наслідок того серед робітників, вимучених безсонницею, зимом та голодом почали прокидати ся заразливі хороби а серед дітей, з якими сюди приїздили особливо наші робітниці, шкарлятина. На те місцеві власти не уміли нічого порадити хиба о стільки, що бараки, де знаходилися робітники, казали оточити кордоном жандармерії, через що робітникам була прямо відобрана можність знайти собі яке-таке заняття. Тут єще потреба згадати бувшого настоятеля богумінського бюра Вайса, котрий робітників обливав карболем, при чім одному хлопцеві випалив око.

Не ліпше було положене наших людей в Мисловицях. О тім пише один наш емігрант до редакції „Свободи“ (XVIII. 14.) а ми передаємо сю звістку нашим читачам, щоби мали повний образ тих терпінь, які поносили наші нещастні робітники. „Директор того уряду (в Мисловицях), читаємо, трактує наших людей як худобу а ще гірше поступають з ними його урядники, жиди з Ряшева, Тарнова або Ярослава. Як приїдуть наші робітники з Галичини, ідуть просто до уряду праці. На брамі стоїть портиєр, що відбирає від кожного робітника книжочку, яку віддає до уряду. Без книжочки не пустить нікого ночувати до бараків. Переночувавши, ідуть наші люди до уряду, щоби дали їм яку роботу. А там жив встає від стола і кричить: „Ви, свині, якої хороби хочете? Ви чого приїхали? Можете сидіти ще зо дві неділі в бараках!“ I робітники відходять і сидять в бараках як в криміналі. Неодин з них має гроші і хоче вийти на місто, щоби купити собі хліба. Та ледви зближиться до брами, а вже портиєр потягне його з десять разів бігівцем по плечах. Той портиєр має до помочи якогось по-

сіпаку і оба буть невинних людей та поневірюють гірш худоби. Ніякі жалоби перед урядом не помагають. Хто віддав книжочку, того вже не пустять на місто. І сидить наш робітник тиждень, два, проїдає останній гріш в їх кантині. А як вже голод докучить, іде до уряду і каже: „Бійте ся Бога, дайте яку роботу, бо гинемо з голоду, не маємо що їсти!“ Та знов від стола біжить жилуга з кулаком і кричить: „Ти, бидле, не маєш що їсти? Їдже землю!“ І обсипле його лайкою, яка не дастя ся повторити.

Так мучать ся наші робітники весь час і аж по двох тижнях дають їм жиди контракти, але лихі, бо робити треба за пів дармо. Вертати до дому ніяк, тай пощо — на голодівку, а тут робити треба як невільник, котрого ніхто не має за чоловіка. Навіть з худобою обходять ся ліпше ніж з нашими людьми“.

А які се контракти, посьвідчує кореспондент часопису „Wiek Nowy“. Після його съвідоцтва в Мисловицях робітникам давали роботу на таких услівях: 60 фен. денно, а за те 14 годин роботи з півгодинною перервою на обід а на сніданє без перерви. До того деякі роботодавці мали собі вибирати з поміж мужчин таких, що були високі 1 м. 80 см. і малиб відповідну міру в грудях а з поміж дівчат самих гарних з лия..

Як би воно там не було, то се є певне, що задля кількадесятисячної надважки робітників, як взагалі було потреба, спроваджених сюди агентами, роботодавці могли до схочу вибирати і за яку будь платню робітників наймати. Тіж, що ніяким способом не могли дістати праці, були змушені о жебранім хлібі повернати домів, бо навіть заплатити собі білєг желізниці не мали чим. В Krakові денно сотками можна було стрічати тих нешасних, які виголоднілі і знemoщілі, мов кістяки не з сего съвіта, простягали руки до милосердих людей. І у Львові було їх досить. Так при-міром 29. марта с. р. на Домініканській Площи знайдено сороклітнього чоловіка, позбавленого съвідомості. Показало ся, що то був робітник, повертаючий з Мисловиць, а упав при дорозі з голоду... Krakівська преса ствердила много случаїв смерти ешігрантів з голоду. Страшний се образ — дійсне „пекло на землі“, як справедливо назвала се одна часопись. Многі милосерні люди в Богуміні і Krakові на власну руку організували ратункову акцію збираючи складки та роз ділюючи запомоги і харчі між голодних. В послідній хвилі взяло ся до того і правительство даючи робітникам безоплатні білети желізниці на поворот домів, а красвий виділ вислав був своїх урядників до Мисловиць і Богуміна даючи їм можність і поручене уділювати запомоги безробітним і голодним робітникам.

Все те однаке не направить тої кривди, яка стала ся нашим робітникам, се отверто скажемо, з вини самого таки правительства так центрального як і краєвого. Центральне правительство винувате, бо досі не змогло обдумати якогось средства охорони наших робітників перед визиском агентів. Міністерство торгівлі, яке вже знайшло спісіб, щоби людий у військовім віці не перепустити приміром до Америки чи Канади для охорони сезонових робітників не зділало нічого... Очевидно; се не інтерес правительства, отже шкода над такими справами ломити собі голову...

Винувате тут краєве правительство, бо від него десятки ріжних людей, непевної минувшини, рік-річно дістає концесії на бюра посередництва праці а по правді сказати на безправну, бо ніким не наглядану, торговлю живим товаром, затеж людям, що широко занялися долею робочого люду, її постійно відмовляється. На отворене українського бюра посередництва праці у Львові потреба було кілька літного прошення, ходженя та ковтаня, нім воно аж сего року вийшло на Божий съвіт у виді „Руського товариства еміграційного“, а до того єще обмежено його у всіх правах, які посідають того рода інші бюра. Звідси нема чого дивувати ся, що за нашим збідованим робітником немакому обстояти. За ним певно не уйме ся „Polskie Towarzystwo emigracyjne“, котре й на то є, щоби добру роботу вишукувати Полякам, а про Українців воно згадає хиба о стільки, о скільки його агентам удасться з них за посередництво гроши злупити. (Польські часописи підносять се, що „Р. Т. Е.“ занялося ратунковою акцією робітників і все пригадує, що сі робітники були із „schodniej Galicyi — sami Rusini“, однаке чомусь забивають додати, що „Р. Т. Е.“ було і є морально обовязане хоч в часті направити сю шкоду, яку через ряд літ а також у послідній катастрофі нашій робітничій людності нанесли таки його власні висланці — агенти).

Ніхто інший, тільки краєве правительство винувате, що по Галичині безкарно вештають ся ріжні агенти і на фальшиві або підроблені контракти зтягають наших робітників у своїй сільця. Сего року так великий наплив робітників до Богуміна спричинив якийсь Гумовські, агент тамтейшої філії рільничого уряду праці ц. к. рільничого товариства у Відни. Філія і так поступає против своїх статутів доставляючи робітників для території німецької держави, хоч її призначене після намірів основателя рільничого уряду праці проф. Гайслера (Haissler), виразних приписів статутів і їм відповідаючій концесії на бюро посередництва є старане ся о робітників для роботодавців австрійської території. Коли ж однаке в діяльність філії ніхто з управлених до того не вглядає, то чому її агентам як Гумовські або її управителеви як Вайс з того-

не користати? Ось як про те оповідає сам управлятель Вайс п. Г. Буткевичеви, кореспондентови Wiek-y Now-ого, не добачуючи навіть того, що сам съвідчив против себе: „Нам було потреба близько трох тисяч робітників, приїхало сдначе більше. В минулім році, коли до Галичини висилалося приміром контракт на 50 людей, приїздило 20, малисьмо по тій причині недобір. В тім році в побоюваню недобору вислалисьмо значно більше контрактів ніж було потрібне!“.. Далі каже, що до Німеччини богуминське бюро вислало 40 проц. всіх прибувших робітників. Маємо отже докази яркого надуважтя, яке може стати ся хиба іно там, де з боку міродайніх чинників нема ніякого позору на діяльність бюр. Сі надуважтя потвердив також Гумовські, котрий сказав: „В тім році я посылав один контракт на 10 а навіть на 15 громад. Ніхто не відмовив, ба, приїхало більше“... — Так замовляється 10 а навіть 15 разів більше робітників, як потреба, а через те ставляє ся їх в примусове положене: або згодити ся на гірші услівія, як обіцювано у підробленім контракті, або примирати з голоду. В словах самого Гумовского є розвязка сегорічного нещастя, в яке попали наші робітники.

Подібні надуважтя, що в Богумині, діялися також в Мисловицях. Згаданий Буткевич стрічав тут многих агентів з галицьких повітових бюр посередництва праці, які що тижня привозили по 300 до 500 робітників, з котрих часть діставала роботу а часть оставала ся без средств до житя...

Не без вини тут і ми самі. Се запримітив вже дописець „Naprzod u“, коли у 87. ч. с. р. так пише: „Емігранти у величезній більшості є Українцями і хотяй вся польська преса писала о положеню тих нещасних, ніякий український посол і інші впливові чинники з української суспільності тими людьми не заняли ся. Чиж би їм було так рівнодушне, що з їх земляками дієТЬ ся?“ На жаль ми змушені се потвердити. Вся наша суспільність зглядом так важного прояву в нашім народнім житю, як еміграция, є цілком рівнодушна. Сім літ вже минуло від того часу, як у Львові основано філію австрійського Товариства св. Рафаїла для охорони наших емігрантів. Здавало ся, що так благородна і гуманна шіль, яку мав се товариство, його філія згуртує до спільної праці для добра найбіднійших верств нашого народа всю нашу патріотичну інтелігенцию а принайменше наше духовенство. Деж там! -- Показало ся, що ідея тов. св. Рафаїла нашій суспільності чужа; наша філія в поодиноких роках числила заледви кількаадесьять членів а 1913. р. мала аж (!) 181 членів, що зголосили охоту належати до товариства, а тих, що платили членські вкладли (2 К річно) і занималися долею емігрантів було ще менше. І як би не праця одиць, котрі були готові піти в боротьбу зі злом, яке нам

приносить еміграція, перебоєм самі не оглядаючи ся на нічю поміч, колиб не запомога від головного Австр. тов. св. Рафаїла, ц. к. Міністерства та тов. „Дністер“, наша філія вже давно мусіла звинути свою роботу... Для поліпшення долі емігрантів ми справді досі дуже мало або радше ніщо не вчинили, бо те, що наше товариство протягом одного року полагоджує до двох тисяч потреб емігрантів, що для емігрантів сего року почали видавати осібну часопись (Товариша), се є нічим в порівнаню до розміру, який наша еміграція прибрала, та до того, що ми при добрій волі могли би учинити.

Так з національних чи там патріотичних мотивів у нас для емігрантів не зділано нічого... Теж, що досі зділано, се вийшло від нашої Церкви. Завдяки молитвам і енергії нашого Вспросв. Митрополита нині у всіх еміграційних теренах наші емігранти мають духовну опіку а се підносить іх також економічно і національно. Завдяки кілька літній місії, о яку наш Вспреосв. Ординаріят старає ся для Німеччини, ми нині є принайменше в спромозі в потребах наших сезонових робітників яко тако зориентувати ся. На жаль навіть та праця серед нашої суспільноти стрічається в невдоволенем а навіть з повним негодованем. Як знаємо з достовірних жерел, наша академічна молодіж на однім вічу минулого року висказувала своє негодоване за те, що серед робітників в Німеччині відбула ся місія, і поважно надумувала ся над ухваленем „нагани“ за зле „поведене“ нашої еміграції“.

Та тут потреба було застановити ся, на чию адресу висказати сю „нагану“. Показало ся, що не було кому її ухвалювати, бо в дійсності нашої еміграції досі ще ніхто не „повів“ — і так „акція“ молодіжі ліпше „повести“ нашу еміграцію мусіла упасти... Коли одначе молодіж будучи невдоволеною з місій серед наших робітників виходила принайменше із свого становиска, ворожого кат. Церкві і вірі, то ніяк не можемо собі пояснити становиска наших „християнсько суспільників“ з „Руслана“, котрі перед цілим съвітом чваняться своєю правовірностю та тим, що кождий з них „treu an Rom haltender Ukrainer“... „Руслан“ (83 і 84 чч.) згадуючи про місію в Німеччині не вагається заявити, що съвященики „потягнули ся в Німеччину“ іно задля власних користей, мовляв, щоби відтягнути ся від своїх „перших обовязків“ та набити кишень пруськими марками. „А що вже говорити, заключує „Руслан“, коли дехто сповняв вже і в передньому часі свої обовязки не дуже ревно... Дехто був... тої гадки, що то робило ся не так для ідеї, а більше для матеріяльної користі... Давні патріоти перемінили вже ідею на гроші“...

Такі погляди на справу місії між емігрантами в Німеччині показують, що нашій суспільності єще дуже далеко до того, щоби вона схотіла заопікувати ся нашою еміграцією. Не говорю вже про очевидно злобне і вороже відношення до неї одної її частини. Адже се ясне, що коли Вспреосв. Митропол. Ординарият вислав съящеників в Німеччину, то певно вибрав таких, котрі свої перші обовязки дома сповнили і без переїзду для них могли на якийсь час від них відтягнути ся; годіж припустити, що о виповнені съященичих обовязків більше дбає „Руслан“ ніж наша безпосередна церковна Власть. Щож до других закидів, годі відповідати так, як се до нашої теми не належить а впрочому на такі закиди не відповідається ся.

Може дехто, читаючи се, собі подумає: Нашо о тім розписувати ся? Було і минуло ся, бодай би більше не повертало ся; ліпше сего не загадувати! Съята правда, однако правда є й те, що є написане у Письмі: „Пукайте а отворять вам“. Наша еміграція не нині почала ся, не нині ж покінчить ся. А коли емігранти сего року потерпіли такі шкоди задля рівнодушності суспільноти до неї, то те саме може повторити ся єще за рік, за два і більше. То, що сего року діяло ся в пограничних урядах, належить вже до історії, а істория для мудрих людей буває учителькою життя. До нас належить обовязок на будуче так покермувати справами еміграції, щоби щось подібного вже більше не було. До наших послів належить на основі тих даних, які піддають послідні події, вплинути там де належить, щоби правительство вже раз продумало якісь певні средства для охорони наших робітників перед визиском. Наше духовенство мусить вже раз зрозуміти, що серед сучасних змінених відносин опіка над емігрантами є одним з найважнійших обовязків душпастиря. А то буває так, що съященик вибираючих ся на роботу людей навіть не спитає, куди вони йдуть. В послидну неділю посту при ул. Городецькій я стрінув двох робітників із знаного мені села. Побачивши мене бідні люди дуже утішили ся, бо були в скрутнім положенні... Розповідали мені, що зваблені обітницями якогось агента приїхали до Львова та тут довідали ся, що в Німеччині нема вже роботи. Вже три дні ждуть бездіально і в голоді та не знають, що робити. Один з них пустив ся в дорогу з трома нелітніми дітьми і показував мені витяги із метрик для них, якими мусів виказатися перед старостством,— був отже перед виїздом у свого пароха. Чи ви казали парохови, нашо берете витягн? Так! А вони що на те? Нічого не говорили. Не казали, питано далі, що в Прусах тепер нема роботи? Ні! — звучала відповіді. Чого-ж ви їхали? Пан зі Львова писали, щоби приїхати, а наші отець

нічого нам не говорили, то ми думали, що буде робота. А тепер що зробите з собою? — Або ми знаємо? — Я порадив їм повернати домів і радо згодилися... От вам разячий примір нашої байдужності. Не можна припустити, що парох із щоденної преси не знову о тім, що не було роботи, а однаке навіть на гадку йому не прийшло спитати своїх парохиян, куди вони ідуть, та їх перестеречи. Так справді наша власна байдужність сотки тих нещасних, що сего року голодували в Богумині чи Мисловицях, наразила на так многі матеріальні і моральні страти. Дальші коментарі, здається, ся, до того злишні!...

Звіт з діяльності Українського Товариства св. Рафаїла у Львові в 1913 р.

У. Т. с. Р. у Львові працює яко „філія австр. Тов-а св. Рафаїла“ для охорони українських емігрантів з Галичини і Буковини вже повних 7 літ. 1913 року дало пораду тим Українцям, що мали охоту їхати на зарібки в заграницю, до Злучених Держав Півн. Америки в 102 випадках, до Канади в 67, до Прус в 47, до Бразилії в 12, до Аргентини в 5, до Босні в 3, до Данії в 3, до Чехії в 3, до Франції в 2, до Росії в 2, до Болгарії в 1, до Альбанії в 1. Окрім того виславо У. Т. с. Р. у Львові свій „Дороговказ“ в 96 випадках, поручаючу карту в 30 в., — давало ради, де ліпші зарібки, переписувалося в справах духовної місії до Німеччини, оголошувало одержані від ц. к. Міністерства вн. справ інформації що до еміграційних теренів, переписувалося з австр. Тов-ом св. Рафаїла у Відни, давало ради на ріжні жалоби емігрантів і найріжнородніші запитання. Всіх чисел вплинуло до української філії Тов-а св. Рафаїла у Львові 1913 р. 1773. Філія видавала часопись „Емігрант“, в 600 примірниках, мала 181 членів (з річною вкладкою 2 кор.) що діставали „Емігранта“ даром, а 352 пренумерантів. Доходу було від остатних загальних зборів 15. жовтня 1912 р. до 31. грудня 1913 р. 3688 кор. 78 сот. Розходу було за той час 2268 кор. 65 сот. Перенесено на 1914 р. яко дохід 1420 кор. 08 сот. — Було 6 виділових засідань і 1 загальний збори. — Філія стояла в сміграційній справі в звязи з нашими гр.-к. Ординариятами і по можности з нашими гр.-к. парохіяльними урядами. Взагалі треба зазначити, що члени нашого Тов-а і пренумеранти „Емігранта“ с майже самі наші українські съвященики. При наших гр.-к. Ординариятах установлено референтів для сміграційних справ. — І так є референтом при гр.-к. Митроп. Ординарияті у Львові О. конс. радник

Іван Алексевич, а при гр.-к. Епископськім Ординарияті в Перемишли О. соборний крилошанин Василь Левицький. — Касу нашого Тов-а провадив до осени 1913 то є аж до свого переселеня до Канади О. Др. Іван Перепелиця, за що єму на сім місци виділ складає подяку. Рівно ж виділ складає подяку австрійському Тов-у св. Рафаїла у Відни за субвенцію 1000 кор., ц. к. Міністерству вн. справ за субвенцію 1000 кор., а Тов-у „Дністер“ за запомогу 200 кор.

Також виділ дякує О. Миколі Щепанюкові за умієтне редаковане часописи „Емігрант“. Вкінци виділ дякує ОО. конс. радникам Цегельському з Струсова і Лятошинському з Долини п. Товмач за пристане листів від емігрантів, бо дали нам можність пізнати, як нашим емігрантам діє ся на еміграції. Також дякуємо ОО. Лятошинському, Ілії Кливакові, Іванови Бриковичеви і Василеви Павулі за прислане нам відомості, котрі Українці емігрували з їх парохій і де они находяться.

Пожаданим би було, щоби наша інтелігентна суспільність а особливо наше духовенство все йшло на руку тим Українцям, котрі задля обставин є примушенні глядати зарібків і хліба поза нашим краєм.

Пожаданим також було би для докладного виповнення задач, належених на наше Тов-о приписами §§ 1. і 2. статута Тов-а, винайти наших мужів довіря — Українців в цілій Німеччині, в цілих Злучених Державах Північної Америки, в цілій Канаді, в Бразилії — особливо в станах „Parana“ і „Rio Grande do Sul“, в Аргентині, і в інших державах і краях обох півкуль сьвіта, де недоля загнала Українців за куськом хліба.

Титко Ревакович.

Найбільший ворог емігрантів.

Вступ.

„Пригадувте собі певно Христову притчу о Самарянині: на дорозі між Єрусалимом і Єрихоном подорожний впав в руки розбійників. Напали на него на битій дорозі, побили, обрабували, зраненого покинули при дорозі.

До кого подібний сей бідний подорожний? Подібний до грішника. На дорозі житя чи-

гають на християнина вороги спасеня, щоби не допустити до Божого царства, вишнього не бесного Єрусалима. Вороги на падають на него і рабують. А ті вороги то гріхи, обдирають з надприродних дібр, з Божої благодаті, з чесноти з заслуг, зі всього, що є правдивим, вічним, добрым.

Але зі всіх гріхів найгіршим може ворогом чоловіка

то пиянство. Нешасний чоловік, що попаде ся в руки сего розбійника. Зідре з него послідну сорочку, кене о землю, буде доптати ногами, в лиці плювати, обкине болотом, гноєм і на рівнім гостинци покине зраненого на посьміховиско людей.

Чи може не так? Кождий се видів і знає, як сей лютий ворог, сей небезпечний розбійник обходить ся з чоловіком, що попаде ся йому в руки! Як кождий тяжкий гріх, так і сей відбере Божу благодать. А пиянство чоловікови відбирає розум, здоровс, сили, чесьть у людей а часто і весь маєток, зароблені гроші а часом і совість. Буває, що нещасний молодець, що забувся і віддав душу і тіло тому проклятому ворогови, кидається як несамовитий, як вовк на невинне ягнятко і бідну дівчину робить нещасливою на ціле житє, що неосторожно до него приближилася. Кілько ж то разів буває, що в шалі пиянства чоловік майже несъвідомий допустить ся злочину, за який мусить довгі літа покутувати в криміналі. Інший по пьяному в бійці стратить жите іходить в грісі з сего сьвіта і на віки пропадає. Хтож того не знає? Наслідки пиянства так страшні, що відай лучше чоловікови умерти в молодім віці чим стати пияком".

Отак, дорогі емігранти, відзивається ся до Вас наш найдорожчий Архипастир, Всепр. Митрополит Андрей Шептицький, у Своїй „Памятці для руських робітників“. Золоті Його

слова, бо слова пастирського напімненя і вітцівської перестороги, Ви повинні собі добре затямити і глибоко записаги у своїх серцях. А що вони є справедливі, що пиянство дійсно є Вашим найбільшим ворогом, се хочу Вам виказати в отсім „листку“.

1. Що є пиянство?

Під пиянством розуміємо надмірне уживанє таких напитків, котрі мають в собі трутину звану алькоголем. У звичайній жерельній воді, молоці і їм подібних напитках, так потрібним для нашого житя, алькоголю нема, тому хоч би навіть надмірне уживанє тих напитків не можна назвати пиянством. Алькоголю в природнім стані нема то значить нема на сьвіті якогось мінералу або ростини, котра відразу як вона росте, малаб в собі алькоголь подібно як приміром яблоко або бурак, які вже з природи мають в собі цукор. Ані ячмінь і хміль, які служать до виробу пива, ні картофлі чи жито, з яких гонять горівку, ні навіть виноград, з якого соку витворюють вино — в природнім своїм виді не мають в собі алькоголю. Всі ті плоди землі мають в собі у більшій або меншій скількості цукор, котрий для нас є дуже корисний і конечний для нашого житя. З того цукру щойно витворюється через киснене алькоголь, який складається з кисеня, вугля і воденя. В нерозпущенім стані алькоголь є смертисною трутиною, яка найсильнійшого чоловіка убиває

на місци. Коли цукор, що з Божої волі росте на землі, нас відживлює, то алькоголь, по всталий з цукру при співдіянику чоловіка з законами природи (кисненя), нас убиває... Так Сам Бог нам вказує, що алькоголь до нашого життя не є потрібний, бо інакше алькоголь родив би ся в природі як прим. цукор, мука, білковини, сіль, вода і т. п., без яких нам в житю годі обійти ся. А єсли через уміле використанє законів природи (кисненя) чоловік може витворити алькоголь, то се вказує, що алькоголь по Божій волі повинен чоловіко **ви** іно служити о стільки, о скільки він йому корисний приміром яко паливо або часами яко лікарство тоді, коли хорому припише його досьвідчений лікар. Ту Божу волю пізнали вже многі народи, щасливіші і більше просьвічені від нас, і тому там не дістане алькоголю ніде, хиба тільки у аптиці, а коли Його' у виді горівчаного спіритусу продають публично, то в затроснім стані так, щоби Його можна уживати яко топлива, але ніколи яко напитку.

Не всі одначе держави заборонюють уживанє алькоголю у виді напитку. Многі числять ся єще з людськими пересудами і пороками а многі, як приміром досі було у Росії, прямо попирають пиянство, бо мають з того величезні зиски прим. у Росії ні більше ні менше як около 800 міліонів рублів річно, майже третину всіх доходів держави. Роз продажу алькоголю у виді на

шинкарі-промисловці і властителі брœарів та горалень, бо імходить о те, щоби тяжко запрацьований гріш бідного ремісника, хлібороба чи зарібника а навіть просьвіченого урядника пірнув у їх широких кишенях. А що вони знають, що до алькоголю так само, як до всякої іншої трутини, людський організм дуже скоро привикає так, що чоловік опісля без него не може обійти ся, тому вони є певні великих зисків. В нерозпущенім стані алькоголю їм продавати не вільно, тому розпускають його у воді, забарвлюють і надають йому відповідний смак через домішку якого сооку або навіть якої другої отрути а потім продають оту мішанину у виді горівки, пива вина, лікеру, гаряку і т. п. нерозумним людям. Через те, що алькоголь зістав розпущеній, він не тратить своєї трійливої сили, противно, чим помалійше і в чим менших порціях чоловік уживає яко'сь трутини, тим певнійше і страшнійше вона на него ділає. Уживанє алькоголю до того степени, що аж шкодить нашою тілу і душі, називає ся пиянством, яке є тяжким гріхом і найтяжшим ворогом всякого чоловіка а вже найбільше бідного емігранта.

I на диво, злий дух нічим так успішно не воює против Божого царства, як алькоголем. „Як-же малою є поживність пива, а як богато алькоголю у вині! — кличе одна досьвідчена німецька лікарка.

— Якже високі ціни за таку скількість забарвленої води з так шкідливою трутиною для нервів! У виді „вина“, „пива“, „лікерів“, „гараку“ і т. д. та вода опановує наші столи, обичай, ціле наше життя від колиски аж до гробу. Алькоголь пе ся в радості і смутку, в недузі і під час здоров'я, в молодім віці і старости; пе ся кожного часу, а що Європейці впровадили алькоголь там, де внесли прославіту, плють його і в Америці і в Австралії, так у Африці як в Азії. Якже дуже мусить потрясати нервами, під хліблювати піднебіню (що спричиняють паучі складники винограду, солоду, хмелю і т. д.), чарувати страшними обманами, що може такий вплив виконувати і знайти так велике розповсюднене! Звідси походить, що діти родяться навіть налоговими пияками, бо їх родичі посідали кров пересиченою алькоголем. Посідають укриті і явні слабості, які провинив алькоголь у їх предків (вони бо є умово несовершені і нервові), а як іно почнуть пити, є засуджені на скору смерть. Незчисленним єствам є призначена та доля..."

Так виглядає той страшний ворог. Приглянемо ся, які його наслідки для тих, що перед ним не утікають.

2. Пиянство зідає майно і добробит.

У однім галицькім селі перед літами жив собі порядний господар на 50 моргах доброї подільської землі. Доки був

тверезий, був і господарний; жінка, діти і челядь що неділі вдоволені і веселі пишалися красою та достатком на вулиці та у церкві, його лани флювали золотою пшеницею а на оборі стояла гарна і сита худібка та здоровенні коні... У господаря було хліба та всякого статку подостатком; було досить і для своїх, було що і продати, а на передновок чи у тяжкий рік було чим голодних сусідів запомочи. Іножай та Бога моли о продовжені віка та щасливу смерть! Та стало ся інакше: наш господар при якісь там оказії, здається ся чи не при виборі нового в'їта, зайдов раз до коршми. Веселі суїди притягнули до чарки. З початку отягав ся, але коли дав намовити ся, так за першою випив другу, за другою трету аж вкінці пяного мусіли відвести домів... Від тоді наш господар був у коршмі сталим гостем. З початку пускав те, що він сам або жінка вторгували на ярмарку, опісля взяв ся за готівку, заощаджену в літах своєї тверезості, вкінці почав робити довги на своє господарство та поле... В кількох літах такого життя гарне його господарство цілком підупало, а де перед тим стояли повні засіки та обороги, там тепер съвітило пусткою. Вкінці наступила катастрофа. Жид, що вже довший час допомінав ся звороту довгу хоч все єще давав пити, виставив господарство „Івануня“, бо так він звик був нашого господаря називати, на ліцитацію і сам його купивши

посадив на нім своєого зятя, а Іван з дітьми знайшов ся без даху над головою. Бідні діти мусіли піти в найми або до Прус на зарібки, жінка єще перед тим з гризоти померла а „дурний Іванунь“ — колишній господар плентався попід тинню, переслідуваний пустими сельськими хлопцями... Жид, котрий забрав його майно за горівку, показував Йому милосердіє о стільки, що за ношене води та палене в грубі позволив Йому в коршмі під лавою переспати ся...

Одного разу, а було то у жнива, коли люди з поля звозять хліб, перед коршмою зібрала ся велика товпа. Перед дверима, ведучими до коршми, стояв „дурний Іванунь“, палицею міряв їх високість та широкість, покивував головою, дурновато усміхався і голосно говорив: „тільки два лікті широкі а чотири високі“, опісля знову від початку починав міряні і знов говорив: „тільки два лікті широкі а чотири високі“. Люди почали з него съміяти ся, але нещасливий чоловік заєдно повтаряв своє... Показало ся, що „дурний Іванунь“ вже зовсім здурнів і не було іншої ради, тільки забрати його до дому божевільних, де він скоро мабуть і покінчив своє пияцьке жите.

Люди кілька днів опісля говорили в селі про „дурного Івануна“ а найбільше цікавило їх те, що в його уяві могло означувати міряні дверій коршми і слова: „тільки два лікті широкі а чотири високі“. По-

яснив їм се о. парох у проповіді в найближчу неділю. — „Дурний Іванунь“, казав парох, се був колись порядний і поважаний господар, та пиянство звело його до нужди ба навіть до божевіля і затрати пам'яти. Тепер у жнива, коли побачив, як господари звозять хліб, він собі мусів пригадати на своє давне богацтво і те, як його протратив через пиянство. Тому міряв двери коршми, думаючи, що через них перейшла його худібка, коні, хата, стодола, 50 моргів поля, здоровя, розум, щастя родини... Отуманій горівкою, він не міг поняти як се могло стати ся, хоч двери коршми мають іні два лікті ширини а чотири висоти... Учіть же ся, дорогі діти, покінчив старенький о. парох свою науку, з тої події, яким нещастям для чоловіка є уживане горівки.

Та проте наші люди з нещастя не одного а соток таких „дурних“ Іванунів, Гриньків, Стефанів і інших, котрі колись були господарями а тепер в наслідок пиянства мусять бути простими наймитами, не беруть собі науки. Кілько то молодих хлопців а навіть старших робітників наші съящники стрічають в Німеччині, що через цілий тиждень тяжко за роблений гріш в неділю пропускали на пиятику! Були случаї, що хлопець потрафив за один вечер прогуляти 50 марок а навіть таке, що під зиму домів повернути не було за що. І чи ж з тими нерозумними людьми не стане ся колись те саме, що з нашим господарем

у галицькім селі? Такий нерозумний чоловік в однім дні пожирає і випиває працю багатьох днів, а там дома може жінка і діти не мати чим живити ся, свою наготу отримати; тут недобрий син, що пішов в далеку Німеччину чи Америку, аби заробити гроша та із за тяжкого року упадаюче господарство поправити, без журно гуляє у коршмі, а там дома за довги може тягнути з хліва остатну корову і бідних родичів позбавлюють ложки молока а може і ще гірше, бо продають послідний клашоть рідної батьківської землі. Схаменіться, та подумайте що робите, ви всі пияки! У вашім горії малий і вузький отвір, а одначе через него повні хліба стодоли і засіки, стоги і обороги, хата, поле, воли і коні перейти можуть, а тисячі корон, марок і долярів перекотяться... Як не стане роботи, не стане сил до праці, тоді остане ся вам біда, нужда — дідівська торба — перший овоч пиянства.

3. Пиянство підкопує здорове, вкорочує життя.

В 1891 р. у Відни була надрукована книжочка „До чого веде пиянство а до чого веде тверезість“. Сю книжочку написав господар з села Нових Мамаєвиць в Буковині, Микола Лагодин. Він описує правдиву подію із свого власного життя в тій цілі, щоби, як каже, поучити „тих руських селян, які єще не перестали пити горівки, і які провадять єще тз же житє, яке я (М. Лагодин)

давно провадив“. В тій книжочці довідуюмо ся, що наш Микола яко син побожних і тверезих родичів аж до покінчення військової служби не пив ніякого опянюючого напитку. За те його всі дуже любили а у війську зробили навіть капітальним. Коли одначе повернувся війська, зійшлися кревні та сусіди і з радості сами попилися і його до чарки намовили а се так йому сподобалося, що від тоді стало перебував у коршмі. Що правда, батько сина таки зараз упімнув і Божою карою погрозив. Він казав: „Поправ ся, синку, і перестань пити, а Бог буде тебе любити і від всього злого хоронити. А коли не поправишся і далі будеш пиячити, то Бог відверне ся від тебе і до тебе приселить ся злий дух, котрий буде заохочувати і нахилювати тебе тільки до одних злих діл. Запамятай собі, синку, ті мої слова“.

Син одначе вітцівського упімненя не послухав а пив далі. Дійшло до того, що у пьяному стані на однім весіллю вдарив свого найпершого в пиятиці та гулянці товариша і на місці положив його трупом. В одній хвилі отверезився і утік домів... Єще тої самої ночі увязнено його і відвездено до Черновець, де узгляднено його пияний стан і засуджено на півтора року вязниці в карнім заведеню у Львові. Тепер Микола почав розважувати над своїм житєм а особливо над словами свого „неня“, котрий так з ним прашував ся: „Памятай сину, що-

хоч ти сповнив страшний гріх,
хоч ти став ся великим грішником і злим чоловіком, ти можеш єще уменьшити, поправити свій гріх і можеш стати ся єще добрим чоловіком, якщо покаєш ся у своїх гріхах і горячо помолиш ся милостивому Господу Богу, щоби Він над тобою змилосердив ся і щоби направив тебе на праву, на добру дорогу. А тепер будь здоров, сину...“ Під впливом тих вітцівських слів нещасний хлопець пересмінив ся і став тверезим чоловіком а коли вийшов з вязниці був порядним господарем.

Ся подія, якої правдивість потвердив влясним підписом і приложенем печатки тодішнього голова читальні у згаданім буковинськім селі, учить нас, як тяжким ворогом є пиянство для здоров'я а навіть життя самого пияка і всіх тих, що з ним пристають. Микола не тільки, що сам став ся душегубом, а о мало що сам не повис на шибениці, колиб, се сьміло можемо сказати, не молитва його доброго вітця. Пижак є заразом убийником і самовбийником. Вже господній мудрець, цар Слоном питав: „Кому біда, кому злість, кому болі і свари, кому поторощене (костий) без причини, кому синці під очима? Чиж не перебуваючим в пиянстві? I чиж не даючим позір, де пири бувають? Не упивайте ся вином...“ Коли бо на чаши і скляниці звернеш очі свої, вперед будеш ходити блідший більного дерева. Опісля-ж як від змії вкушений простягнеш ся,

і як від вужа розливається тобі їдь. Очі твої коли узрять чужу (жену), уста твої тоді говорити муть безглуздя і ляжеш як в серди моря і як керманич серед чмогих бур. Скажеш: били мене і не боліло і поругали мене, яж не розумів; коли завтра буде, піду відшукаю і з ними зійду ся“ (щоби знову пiti).

Такий то нужденний стан п'яного чоловіка. Сьміло можна сказати, що від пиянства більше людий погинуло ніж від меча, в горівці більше потопило ся ніж в морі. Скажіть самі, чи не знаєте таких, що в похміллю замерзли в снігу при дорозі, що в п'яному стані упали в баюру і задушилися, що спали з поверхня і убилися або ноги собі поломили як прим. стало ся 1908 р. з одним нашим робітником у Шіцендорфі в Середнім Шлезку? Кілько то буває случаїв, що хотіс пе, аби виграти заклад, і при тім трупом падає? Кілько то серед наших робітників є таких, що в п'яному стані кажуть: „били мене і не боліло і поругали мене, яж не розумів“ — а цьоно як витверезяться, чують страшний біль у всіх своїх костях, лупане у голові а в жолудку страшний вогонь, щопече їх внутренності? Як часто ізза пиянства між пияками приходить до бійки без причини, з якої не один виходить з поторощеними кістями і синянцями під очима а не рідко лишає ся трупом на місци, як я вже вам подав примір і як 1913 р. стало ся у Вроцлаві? Всьо то ви самі нераз бачили

і не можете заперечити. Так мусить бути, коли „як від вужа розливається йому їдь“ і всіх, що до него зближуються, затроює.

І справді затроює. „Давнійше, каже о собі згаданий Микола, коли я пив горівку, я був слабовитий, не мав охоти до їди і до роботи, бо мене безперестанно пекло в жолудку і боліло в грудях і я часто западав на всякі хороби, коли ж я перестав пити горівку, я чую себе зовсім здоровим, мені смакує їда, мене тішить кожда й найтяжча робота і мене займає все, що розумне, добре, корисне“. Згадана горілка лікарка так каже: „Із скінчених пияків, що то майно і добре ім'я в алькоголю втопили, позістає тільки безсильне, скарловатіле потомство.

Так частий параліж, звапнене жил, затовщене серця, пияцький дур (*Delirium tremens*) — всю наслідки алькоголю — промовляють вимовно. В Англії померло на пияцький дур від 1847 до 1874 р. 13203 людий! В Німеччині померло від 1877 до 1886 в шпиталях річно пересічно 1132 мужчин і 115 жінок в наслідок алькоголю. Найбільше однаке застрашуючі числа надибуємо між умовохорими, серед котрих 45—60% (45 до 60 на 100) умових хоріб є наслідком алькоголю...

Алькоголь дражнить так дуже слюзові болони проливу і жолудка, що викликує запалення... Алькоголь не змінений через жолудок дістаеться до кишок, де подібно ділає викликуючи ослаблене; звідси ді-

стається віссанем до крові і ополікує стінки начинь і серця. Сухоти легких, побільшене серце із слідуючим отовщенем є дальшими наслідками. З серця алькоголева кров перепливала до всіх тканок, де показує свої погубні наслідки. Утроба і нирки тяжко хорують; вивязуються запертя, розширеня, отовщення або корчення, достаточно нездібність діланя із зростаючими недомаганнями... Без вичислених знарядів утроби і нирок, чоловік не може жити, мусить отже змарніти, коли занедужають. Богато дослідів виказало, що алькоголь шкодить також клітинам (з яких складається наш мозок), а для того заходять так великі духові і умові зміни у пияків. „Похміллє“ єupoєнem, що позбавлює чоловіка умових сил; так званий „кіт“ (*Katzenjammer*) слідуючого дня, то загальний занепад тілесний і духовий, якого нікому не можна позавидувати“. Певно, що так! — „як від змія вкушений простягне ся і як від вужа розливається йому їдь!“

4. Пияк — се дикий зъвір для свого окруження, жінки та діти.

Коли патріярх Ной по потопі вийшов з корабля, почав управляти рілю і посадив винну лозу. Спрацьований уснув, а тоді прийшов диявол і підляв її гноївкою з мозгу малпи, їди змія, крові льва і рвотів свині. Потім диявол зареготовав ся несамовито і вдоволений із своєго діла сковав ся у свої нетри...

Се казка - небилиця, але в ній скривається дійсна правда.

Пригляніть ся пиякові: в початку, коли його хміль є - ще зовсім не оволодів, він дурний як малпа, усміхається, щось меле язиком, бере сі тобі цілувати, обійтися; опісля став ідовитий як змій, сварить ся, кричить, невинних людей обиджує і зневажає. Тепер вже утікай, бо в нещаснім починається ся бути львина кров; мов кровожадний лев він кидається на кождоги, кого стріне на своїй дорозі і як би в руках мав ніж, він певно втопив би його в серці кожного будь він йому ворог будь приятель будь рідний батько. Вкінці вже цілком знеможений алькоголем, він є подібний до свині; він провалюється в рів чи в баюру і хвалить собі, що йому з тим добре — навіть не хоче встати, а з уст йому точиться піна, з горла видобуваються обридливі, воючі, всьо повітре затроюючі рвоти... Так, так! „Пиянство, каже св. Іван Золотоустий, з людій свиний робить бадалеко гірших. Свиня в болоті качається і лайному живиться. Той же нічим від біснуватого не ріжнить ся, бо позбавлений розуму і скажений є рівночасно. Над біснуватим милосердимо ся, а того відтручуємо і ненавидимо, бо добровільно стягає на себе скаженість і уста, очі, уши та прочі знаряди зміслів, кожде з осібна, ділає найприкрійшими похотями і відходами. Коли глибше заглянеш, душу пияка поба-

чиш заморожену гейби зимою — та найтріскучішими морозами і так зципенілу, що від неї тіллу не може бути ніякого хісна.

Нішо огиднійше від пяної жінки, котра чим слабше є посудинце, тим більше наражена на розбиття. Від звірят є гірші пияки, бо ті не бажають більше, як потребують. О скільки ліпший є осел від пияка, о скілько красший пес? Певно всі звірята, які не мають розуму, коли п'ють або їдять, ніколи не переступають того, що потребують, хоч би тисячі людей їх змушували“ (58 гом. на ев. Мат.).

Приставай же тепер з таким звіром, ставай з ним до розмови або навіть засядь до стола, до забави!. . Більше як певне, що ціло не вийдеш так само як той, котрий приблизив би ся до леговиска грізного льва, наздоптив би ідовитого змія або ступив на стежку, куди ходять дики веприкабани або встеклі пси блукують.

Нещасна та громада, де є много пияків, а єще більше нещасна та партія робітників, серед якої знайдеться така одна безрога; вона своїм злим пріміром й других потягне в страшну калюжу, в якій сама валяється. Угікай від пияка, незіпсущий молодче, бо сам дух його рвотів облює, оплюгавить твою чисту душу. І ти, невинна дівице, держи ся від такого здалека і з обридженем від него відвертай ся, бо там горить страшний вогонь, що в одній хвилі спалить всі

християнські чесноти твоєї душі, там є найтріскучіший мороз, від якого білий цвіт твоєого дівочого віночка за одним його подихом зівяне, зчорніє і на все опаде...

Бідні ви, дуже бідні, діточки, що маєте такого тата!... А ти, нещасна жінко, волілабула ще маленькою умерти, ніж за такого замуж вийти! Вашу недолю, ваше пекло, яке ви терпите в пожитю з таким пияком, я й описувати не беру ся: там що дня свари, там зойки, крики і проклони, там побої, там ніколи не вчуєш Божого слова — словом, там скрегіт зубів, там пекло на землі... Молі ся, бездольна жінко; моліть ся, бідні діти, до Матері Божої, щоби твій нещасний чоловік і ваш нещасний отець чим скорше пізнатав, в якім він стані знаходить ся, і чим скорше до Бога навернув ся.

5. Пиянство — се жерело найбільших гріхів.

Вже з того, що сказане, ви могли пізнати, що пиякови не обійти ся без гріха. Св. Августин в одній із своїх проповідей душу пияка порівнює до багна, в якім плодяться ріжні: мерзкі хроби і всяке інше плюгавство. „Всі пияки, каже він, є такі як багна: там стрічаєш кровоссучих гадів, там родяться жаби і преріжні роди черваків, які радше страх могутъ викликати, як видати що небудь, догідне на поживу. Хабузи, які звичайно ростуть на самих багнах і дов-

кола їх берегів, здається ся, не дають ніякого хісна, хиба о стільки, що в поодиноких роках бувають у вогни спалювані: так, що родить ся з пиянства, для вогню приготовлюється ся... На іншім місці той же съвятій каже: „Пиянство є облесний чорт, солодка отруя, приємний гріх; хто його має, сам себе не має, хтож його ділав, гріха не ділає, іноземний є гріхом“.

О так! — пияк сам себе не має, бо він є в руках чорта, батька всякого гріха; він цілий є гріхом.

Ним володіє гордість, і тому „при шклянці починається несправедливі спори і без ніяких причин викликує сварю, бо висказуючи пусті слова не зносить мудрих висказів дружих“ (Авг.).

Пияк є опутаний лакомством, а щоби мати за що пити, він зважується на всякі злочини а навіть на душегубство.

Пияк є найбільшим розпусником. „У вині є розпуста, а де обжирство і пиянство, там панує нечистота“, каже св. Єронім в листі до свого приятеля Тита. О справедливости тих слів переконаетесь наглядно, коли розважите, кілько то наших дівчат, занятих в Німеччині, покрилося соромом із за легкодушної охоти у коршмі. Чому? „Тверезість у жінщин, каже св. Августин, зір до землі звертає, але пиянство після утрати стидливости зводить в гору безстидні лиця“. Тому стережіться, дівчата! Лот був праведний

чоловік, а однаке нічим не дався побудити до нечистоти, як вином, котрим в тій цілі його опоєно. Заохочуючи до святого дівицтва св. Августин так каже: „Пиянство є матерію всіх плюгавств і жерелом провин, корінем злочинів, початком гріхів, заворотом голови, помішанем змислів, тучею язика, бурею тіла, судноломом чистоти, втратою часу, добривільним божевілем, соромним лінівством, гидотою обичаїв, ганьбою житя, знеславленем чести, погубою душі.“ — Всього є діти нечистоти а внуки пиянства, а спомагає їх зависть, яка мов гадюка жере пяне серце пияка.

В пиянстві є тяжкий гріх неуміреності в уживаню, як се кождий легко бачить. Для пияка нема посту навіть у велику п'ятницю, бо він його узнавати не хоче.

Таксамо гнів є невідступним товаришем пияка.

Всю ту погань завершує лінівство. Пияк не зглянеся, як помало затрачує охоту і сили до чесної праці. Його опановує духове і тілесне лінівство так, що з часом працювати не уміє а в наслідок утрати сил до праці взяти ся не може. Тому св. пророк Ізайя кличе: „Горе стаючим рано і сікер (горівку) гонячим, очікуючим вечера (щоби пити), бо вино їх спалить з гуслами бо і сопілками і тимтанами і трубами п'ють вино, на діла-ж Господні не зважають і діл рук Його не помишають“.

6. Пиянство — се утрата віри.

Пияк ніколи не молить ся ані до церкви не загляне, бо як може молити ся, коли не є в силі на ногах удержати ся, яzik його здублій а розум помішаний. Але навіть як витверезить ся, він не радо до того береть ся, бо знає, що колибі пішов до церкви, мусів би погнівати ся із своїм приятелем від серця — горівкою. Він навіть на жінку та дітей кричить за се, що вони ходять до церкви. Дуже часто такі нещасливі жінки жалують ся, що іх пяні чоловіки викрикували: „Церква і піп мені їсти не дадуть; пошо я там піду!“ Серед наших робітників ті, що віддані пиянству, звичайно відтягають ся від св. сповіди. Як до них приїде наш съвященик, на запрошене його, щоби пішли на Сл. Божу, вони в очі не кажуть нічого а поза очі ось як вимовляють ся: „Ет, лучше підемо до коршми та по людськи забавимо ся“...

Пияк є здібний до всього ; він зважить ся навіть на кривоприсягу і богохульство... Для него не съвята ані церков, ані Служба Божа, ані св. Тайни. В американській „Свободі“ (ХІІ. 13.) недавно можна було вчитати таку звістку з містечка Стюбенвіл О. в Союзних Державах : „Цікавий спосіб обходження закона про заборону торговлі алькоголем відкрила тут недавно поліція. Від грудні в Стюбенвіл увійшла в жите заборона торговлі алькоголем. Та як мали жити без питя прагнучі мешканці

місточка? Рада на се знайшла ся така. Хтось пішов до поліції попросити дозволу на пиятику з нагоди хрестин. Поліція дала дозвіл. Від того часу зайдла на місто чиста пошесьть з хрестинами. Як показується ся, дітий не родило ся стільки, що було хрестин, але з одною і тою самою дитиною відвувалися хрестини по кілька разів. Дитину позичали з хати і пили коло неї, показуючи її, коли хто поставив питанє, де дитина. Аж ось недавно почала ся між двома чоловіками сварка на улиці за те, кому тепер належить ся дитина. Вмішала ся в ту сварку поліція і довідалася, що один і другий чоловік приготував ся съвяткувати „хрестини“ на один і той самий день, а дитиною не могли поділити ся. Так і викрила ся тайна частих хрестин. Від тепер поліція не дасть дозволу на пиятику на ніяких хрестинах.

От і бачите; пиянство запоморочило цілу громаду, що воліла радше допускати съвятокрадства і обманства ніж зреши ся горівки.

7. Пиянство — се утрата чести у добрих людий і вічного спасення.

„Пияк тому, що ликає вино, вином буває пожертий, Богом проклятий, Ангелами погорджений, людьми висьміяний, чеснот позбавлений, дияволами опутаний, всіми подоптаний“ — ось такий конець пияка. Опущений від добрих

людей, забутий від Бога, він тепер слухає радо підшептів злого духа: зроби конець свому житю, воно і так нічого не варте. „Через пиянство, каже св. Августин, многі мужчини і жінки відступили від святої і побожної постанови і забуті по втраті чести остали незнані і прогнані з батьківщини; як жите провадили, так його стратили“... Така доля нещасного невільника пиянства.

На тім однаке його нужденне житя не кінчить ся. Йому щораз частійше причувають ся страшні слова св. Апостола Павла: „Не льстійте себе: ни блудниць, ни ідуосліджені, ни прилюбдєні, ни скверніті, ни малакін, ни мажбложиниць, ни лихоймци, ни татіє, ни шіжниниць, ни досадітєні, ни хіцниниць царствів бжїл не насліддяте“ (І. Кор. VI. 9 слід.).

О, він нещасний добре знає, що все те, за що св. Павло грозить утратою Божого царства, він вже нераз сповнив в наслідок свого страшного налогу. І коли неславу у людей він єще може змігби знести, то згадуючи на то друге він нерідко попадає в розпуку і глядить заспокоєння своєї совісти у тім, в чим глядів його зрадник Юда. Кілько то пияків бував, що з розпуки закладають собі на шию стричок?

А хочби навіть пияк страв ся свою совість успокоїти і вмовити в себе, що нема пекла, то і се на нішо не придало би ся. Страшний стан його душі і тіла в якім він

знаходить ся, заперечив би Його хоробливе міркованє. Страшний вогонь, який в наслідок пиянства палить його внутренності, смрід і убиваючий сопух, виходячий з його уст, ті безнастанні крики, нелюдські стони, проклони і богохульства на Його язиці, то помішане ума і всіх смислів, чиж се не є очивидним доказом, що з ним вже стало ся то, чим Ісус Христос грозить грішникам, коли підуть від Него проч у вічний вогонь. Навіть, якби Бог не створив пекла, то пекло пияк витворює собі сам через те, що колись він воскресне із мертвих в такім стані, в якім з того світу зійде. Инакше не може бути: „Пияк допче природу, тратить благодать, губить честь, впадає увічну загибель“. Страшна се будучність, а єсли не хочеш св. Августови повірити, то повір Св. Духови: „Не лєстітє себé: ...шімници... цáрствім бжїї не наслїддяте“.

Докінчене.

Проч з пиянством! — отсе конечний вислід того, що досі дізналисъмо ся о пиянстві. Коли Божа воля є, що алькоголь в природі не істнує, іно в витвором людського промислу, коли Його уживанє зідає майно і добробит, коли підкопує здорове і вкорочує житя, коли чоловіка ділає диким звіром, небезпечним для Його отруження, жінки та діти, коли воно є жерелом найбільших гріхів, коли спричинює утрату віри, коли хри-

стиянинови забирає честь у добрих людей і вічне спасенє, то хто знайде ся єще так нерозсудним, що скоче далі тому найстрашнішому ворогови служити?

Проч з пиянством! Той клич тепер лунає по цілім сьвіті. Його переводять в житя так практичні і розумні люди як Американці. Недавно в Америці вийшло розпорядженє, що на стаціях і кораблях воєнної флоти вже від 1. липня с. р. не вільно буде уживати ніяких алькоголів. То спасенне домаганє міністерства мореплавства попирає само американське населенє; в стейті Ілінойс приміром сего року переведено вибори під кличем боротьби з алькоголем. Противники алькоголю побідили, в наслідок чого в однім дні замкнено 1000 шинків. В Швеції і Норвегії опоюючих напитків ніде не продають; там панує щілковита тверезість. В Голяндії поборюють пиянство в той спосіб, що по більших містах поліція пяних людей піддає лікарським оглядам а опісля або віддає на ліченє до мійських лічниць або наймленим фякром візвозить їх домів, а все то на кошт шинкарів, у котрих чоловік упив ся. Навіть пяна Росія в державній думі продумує над тим, якби спинити пиянство. І у нас основало ся послідними часами товариство „Відродженє“ (Адреса: Львів, Ринок 10), яке поборює пиянство серед народу, а св. Церкв вже давно над тим працює основуючи

„брацтва тверезости“. Чи жби ти хотів на далі остати пияком і не піти за другими людьми, розумнійшими від тебе?...

Проч з пиянством! Пиянство, як се ти бачив є причастє злого духа. А з яким пристаєш, таким сам стаєш. Замість кілька разів до року упiti ся, піdi тілько разів до св. Причастия Тіла і Крови Господньої; тодi злий дух від тебе утіче, а ти станешся подібний Ісусу Христу. Що дня віддавай ся опіції найсв. Христового Серця і Божої Матері та бери собi за взiр св. Івана Хрестителя, котрий у цiлiм своїм житю одної навiть крапельки вина нi ю іншого опянюючого напитку не мав в устах, а певно опреш ся покусам злого духа.

Проч з пиянством!
„Свято съяткуймо не цящка

нем ся около тiла, не пишним одягом, не пирами і пиянством, яких плоди ви знаєте: лiгво, нечистота і подiбне, — тiльки чистотою душi, радостию ума і съвiтичами, всьо тiло Церкви осъвiчуючими, се є Божими розважанями і думками, якi коби заснiли над съятим съвiчником і цiлий съвiт съвiтлом обняли“, кличе до вас св. Григорий з Назияну. А Св. Дух устами св. Апостола Павла вас взвиває: „Не ѿпинайтє сѧ кiномъ, къ нiмже єсть бледъ: но паче исполните сѧ, дхомъ, глаголюще себѣ ко фалмѣхъ и пiкнiмъ и пiкнiхъ дхокныхъ: кеснѣкающе и поюще въ сердцахъ канихъ гдеки, благодаряще всегда въ кескѣхъ въ іменi гдада нашого Іиса Хрѣта Крѣс и Гоїс: покинюцеся дрѣгъ дрѣгъ въ страстѣ Бжii“. (Еф, V, 18 слiд).

Орест Жеребко.

КЛОПОТИ СЕЛЯН ЕМІГРАНТІВ.

Якого нашого емігранта не зневажували на дорозi? Якого не погорджували, не штовкали, не насъмiвали ся з нього, навiть другi емігранти інших народностей. Нашому дiється ся найбiльша кривда, а вже найбiльше селянам. А чому, про се зараз буде мова.

Коли запитаемо наших емігрантiв що-йно прибувши до Америки, то вони вам один в один мають і розкажуть цiлий ряд жалiв на жeliзничих урядникiв, на рiжних агентiв, на корабельну службу та навiть таки на других емігрантiв інших народностей, з якими iдугь. Жeliзничi урядники — як то я чув з уст одного нашего емігранта „трактували нас як худобу, пхали нас в гiршi вози, заєдно кричали на нас як недобрий пан на свої слуги“. Таке і подiбне розкаже перший-лiпший, що їздив з гуртом наших емігрантiв до Аме-

рики. Звичайно нашим емігрантам дають на кораблях найгірше місце, десь на самій долині корабля, пхаючи їх в найгірше брудні кути, корабельна залога не обслугує їх добре і єще до того насьмівається з них. Та не лише се висше згадане мусить зносити наші темні й загулюкані хлібороби з галицьких сіл, але навіть коли висядуть в якім місті на желізничім двірці то й тамошня публика — а головно малі хлопці — не поводяться прилично й по людяному зглядом наших емігрантів, бо зараз їх обступають як би який цирк або дикунів з якогось далекого й незнаного краю, докучають емігрантам, цівіркають їм в очі а нераз і збиткують ся над ними.

Чому се діється ся так? Чому нашему емігрантови-селянинови має поводитись найгірше в дорозі? Відповідь дати не легко.

На причину такого лихого й нелюдяного трактування наших емігрантів в дорозі складається богато обставин. Постараю ся вичислити їх, о скілько я міг їх запримітити серед наших подорожників.

1. Неосьвіченість нашого мужика, брак якого будь знання про сьвіт, брак знання мови чужої — бодай кілька речень.

2. Загулюканість наших селян. Страх який вони мають тут перед панами, так пльондрює чоловіка в них, що вони лишають ся без всякої особистості, без гідності. Ходять все несъміло, де мають право жадати або домагатись, там вони згорбившись просята зі слізами в очах, що викликує лише сміх у тих, до котрих вдаються ся.

3) Бруд, який везуть зі собою за море відстрашуює інших емігрантів від них, і тому вони сторонять перед нашим селянином. Через той брудний вигляд наших емігрантів дістається ся їм найгірше місце на корабли, в желізниці, в еміграційнім домі та навіть в готелю, як де зайдуть до якого. Що се факт, то можемо найліпше переконати ся із того, що деякі перевозові корабельні кампанії не хочуть приймати на всії свої кораблі тих емігрантів з Галичини — або як вони їх називають „Galicians“. Той термін „Galician“ то означає в них найбруднішого емігранта і тому вони вистерігають ся, аби він не дістав ся на порядній корабель, а збирають їх разом і везуть найпідлійшими кораблями. Тому то й приходить ся нашим емігрантам нераз так довго чекати в портових містах на кораблі.

4) Єще однією важною причиною злого трактування наших емігрантів в дорозі є те, що вони їдуть в своїй сільській одежі, а не перебираються ся по мійському, як другі. По сільській одежі їх відразу пізнають, збігаються ся всюди коло них, нехочуть з ними їхати в однім возі або на корабли, їсти коло одного стола і т. д. Треба вже раз пояс-

снити нашому чоловікови, що одежа — то не віра, і як він йде в дорогу то хай перебере ся.

Колиб наш емігрант позув ся отсих хиб — то заощадив би собі много прикростий під час переїзду.

Ради, інформації і вісти.

Як порадити? В маю сего року дісталисьмо таке письмо від одного священика: „З Дичкова і Красівки виїхала крім інших до Німеччини на роботу одна партія, зложена з 28 осіб, через якогось агента: Nathan Nebel, Gewerbsmässiger Stellvermittler in Myslowitz. Їхали на контракт: Gutsbesitzer von Buhl in Regensdorf, Sachsen, — а агент відтак дав їм інший контракт і вони опинили ся у якогось Schreiber und Sohn, Domäne in Sundhausen bei Nordhausen, Sachsen. На тім фільварку має їм бути дуже зле. Не дають їм їсти, знущають ся, блють, аж кількою з них захорувало. Мають в контракті всю забезпечене, тимчасом того не дотримується прим. мушки самі мусяті собі варити і біля прати. Я дістаю розпучливі листи з просьбою о поміч, а не знаю, як тут зарадити. Хотіли собі самі радити і щ'єсть дівчат утікло на інший фільварок, де їм було дуже добре. Однак їх зловили і назад привели і тепер лихо подвоїло ся. Блють без милосердия за що будь, а людям навіть не позволяють писати до дому, щоби могли перед ким пожалувати ся.

Мені жаль тих людей; я хотів би їм помочи, та не знаю як. Тож удаю ся до Вас, будьте ласкаві порадити мені, що і як вони самі чи я маю зробити. Чи удається до конзуля, до якого, де він там є та в якій формі? Чи може до якогось суду чи поліції та також, де і як? Чи може о. Ганицький міг би тут інтервенювати, але не знаю його адреси. Люди пишуть і просять, щоби їх таки цілком забрати звідтам. Не знаю, чи се можливе? Взагалі будьте ласкаві мені в тім щось порадити...

Ще спитаю ся, чи може треба би кому там поїхати, бо батьки тих емігрантів і на те є приготовані“.

Виписую з листа те, що для нас найважніше. Таких слухаїв, як той, сего року маємо більше. Агент наймає робітників на такі а такі услівя, а опісля підсуває інший контракт зовсім із зміненими услівями, звичайно кривдячими наших робітників. Для уникнення того наші робітники повинні добре приглянути ся контрактам, які підписують. Контракти повинні бути виписані також по українськи, щоби могли їх розуміти, нім згодяться піти на роботу. На правильнім контракті повинен бути власноручний підпис роботодавця або

в його імені того бюро, через котре робітник їде. Існи контракт є заоштрений іно підписом бюра, в контракті мусить бути ясно і чітко подане назиско роботодавця. Маючи такий контракт в руках робітники мають правну оборону против обманств агента. Єсли ж згодилися їхати на роботу іно на слово агента або на контракт іно з підписом агента а не роботодавця або бюра, тоді справи з агентом не виграють. Перед судом в Німеччині контракт є важний тоді, коли він є підписаний роботодавцем і робітником. В нашім случаю робітники могли оперти ся і не піти на роботу до іншого роботодавця, єсли контракт був виставлений після вимог права; вони могли агента позвати до суду і були би вигралі. Єсли-ж контракт на який поїхали, не був виставлений після припису, то є коли не був підписаний роботодавцем або певним бюром з поданем назиска роботодавця і ними самими, тоді мусіли годити ся на такі услівія, які їм подиктували агент. В тім случаю німецьке право уважає тих робітників за таких, що прийшли на роботу самі і зглядом котрих ніхто не має яких небудь обовязків, отже не бере їх в оборону. Інша річ, що воно може переслідувати агента яко обманця, але то вже інша справа.

Замітне те, що на роботу виїзжають многі робітники, які сего зовсім не потребують, бо дома могли би заробити або й зовсім не потребували би глядіти у чужих роботи. Се особливо буває у многих наших селах на Поділю, як я сам кількаразово пересувався ся. Мені самому оповідали робітники, що пішли на роботу, щоби „світа оглянути“ або тому, що „йдуть другі“. Часто буває, що родичі своїх дітей висилають в далеку Німеччину на роботу, хоч сего зовсім не потребують. А коли опісля треба тяжко працювати, ті робітники за всяку ціну „просять“, щоби їх таки цілком зібрали відтам“, а батьки готові навіть „поїхати“ по своїх дітей. Се нерозум; на роботу повинні їхати іні ті, що дома не мають за що вижити.

Утікати з роботи перед злими відносинами нікому не можна радити, бо в тім случаю право справедливо уважає за винуватого утікаючого робітника а не роботодавця, хоч би і по його стороні була також вина. Таке право є справедливе, бо по-що утікати, коли правною дорогою можна осягнути справедливість? Хто утікає, то видно, що сам не має чистої совісти!

На случай якихсь „кривд“ робітники повинні передовсім єще раз переглянути свої контракти. Часто їм здається, що їм належить ся більше, як згодилися після контрактів. Тоді мусять терпіти, бо самі собі такого лиха хотіли. Єсли ж діється ся їм дійсно кривда, то повинні вперед піти до самого властителя чи пана. В Німеччині роботодавці є дуже

совісні люди і не хотять кривди своїх робітників. Звичайно діють ся кривди ізза несовісності наставників (*Verwalter*-ів) а часом також, дуже рідко, інспекторів. Представлене справи самому панові певно запобіжить лихови.

Як би однаке, то вже найрідше, було таке, що сам пан хотів би жити кривдою робітників і не вислухав би їх справедливих негодовань, тоді першою інстанцією є місцевий громадський уряд (*Gemeindeamt*), який обовязково уміє ся за робітниками.

Если робітники просять посередництва свого душпастира в ріднім селі, то той повинен все держати ся норми полагоджувати спори мирною дорогою. Найліпше написати лист до роботодавця а я певний, що він все осягне свою ціль. На суди небезпечно пускати ся, бо то робітників може наразити на єще гірше обходжене ся. Роботодавець заплатить кару, але на робітниках буде мстити ся знаючи, що їм не легко з ним судити ся.

Як робітники приняті на роботу через посередництво бюра, підлягаючого робітничій централі в Берліні (*Arbeiterzentrale* in Berlin, Hafenplatz 4), тоді після безуспішної інтервенції у роботодавця треба написати до неї. Їй ходить о те, щоби робітникам було добре. Тому, як іноді довідається про якийсь случай надужиття з боку роботодавця, вона на дане місце висилає свого урядника, когрого обовязком є річ прослідити і зло направити. Роботодавці з робітникою централею числять ся більше чим з всіми іншими урядами та владами, бо знають, що на случай непорозуміння з централею нарік можуть остати ся без робітників.

Проба управильнення нашої еміграції. Проект еміграційного закона не міг бути взятий під обради парламенту задля його відложення на неозначений час. З уваги на то австрійський міністер торговлі, котрому підлягають еміграційні справи, з трьма великими корабельними товариствами Гамбург-Америка в Гамбурзі, Північно-німецький Лойд в Бремені і Австро Американа в Триесті заключив умову, якою в деячім управильнено нашу заморську еміграцію на основі предложення еміграційного закона. Після тої умови всі емігранти, що їдуть до Америки або Канади через Гамбург, Бремен, Антверпен або Триест будуть мусіти посідати паспорт а корабельним товариствам не буде вільно перевозити на другий берег океану людей, що є обовязані до військової служби. Всі кораблі згаданих товариств, які повезуть більше як 100 австрійських емігрантів, будуть мати австрійського еміграційного комісаря, розуміючого мову емігрантів, якого обовязком буде боронити наших людей під час їзди на морі. На случай значнішого числа наших лю-

дий на корабли буде з ними їхати наш съящених для за- спокоювання їх духовних потреб.

Кромі сего корабельні товариства зобовязали ся угворити контрольні уряди на головних пограничних стациях в Освенцімі, Богуміні, Боденбаху і в Букс а також вибудувати там вигідніші ж达尔ні для емігрантів. Також усталено ціну корабельних карт до Америки і Канади від 125 кор. до 200 кор. найвище а для осіб, котрі повертають до Австрії в цілі доповнення військової служби, установлено ціну корабельної карти 50 кор. від особи. Після умови агенції Австро-Американі є обовязані продавати корабельні карти інших товариств, належачих до спілки, щоби в той спосіб емігрантів охоронити перед покутними агентами.

Ся умова буде обовязувати до 1929 р. В найближшім часі міністерство торговлі задумує видати якесь розпоряджене, управильноюче також сезонову еміграцію до Німеччини.

Русько-народний Союз в Америці відсвяткував сего року двайцять-літніу річницю своого істновання. Ся перша широ укр.інська інстигуция на американській землі була основана дня 22. лютого 1894 р. головно заходами бл. п. о. Григорія Грушки, основателя і першого редактора американської „Свободи“. Своїми палкими проповідями яко пирох в Джерзи Сіти і добре обдуманими статями у „Свободі“ та особистою агітацією о. Грушка в короткім часі переконав тодішніх Українців в Союзних Державах про потребу своеї організації, яку й щасливо перевів у згаданім горі дни.

Той день золотими буквами буде записаний в історії відродження американської України, бо від него дійсно починається її плянова організація, оперта на трівких основах. А які були ті основи, съвідчать слова о. Грушки, виписані ним рік перед основанем Р. Н. Союза в четвертім числі „Свободи“. „Ми взиваючи Всевишнього Бога, щоб поблагословив тоє зерно, котре кидаемо щедро на руску рілю, подаємо до відомості руского робітника тяжко працюючого чи то в глибинах темних і небезпечних майнів чи то в фабриках при тисяч обертаючихся колесах чигаючих на його смерть, що конечно треба заложити в Америці народне общество під назвою „Народний руский Союз“, котрий тілько для руского робітника мав би отверті двері, робітничим грошем підтримований на спомогу нещасного брата, через робітників керований, в робітничих руках знаходилася каса, робітники своїм власним грошем господарили. Ціль народного руского Союза була така: Спомагати хорих і виплачувати посмертне. — Закладати читальні і вечірні школи для дорослих. Ширити просвіту межі народом на се, щоб Русини брали американські папери і ставались обивателями той землі, на котрой живуть. Дальше закладати

політичні клуби і брати живу участь при виборах. Хоронити наш народ перед жидами-п'явками нашого народа". Далі говорить ся про потребу „Руского Народного Дому“.

Р. Н. Союз справді пішов за тими розумними вказівками свого основателя-батька і через двайцять літ свого істновання на всіх полях розбуджував в Союзних Державах українське народне житє так, що його істория є рівночасно історією нашого народного відродження в Америці.

Нині, по конець марця с. р. Р. Н. Союз числив 20000 членів а майно Р. Н. Союза з днем 31. березня с. р. виносило 181230 долярів і 11 центів. З призnanem треба такоже піднести, що Р. Н. Союз не тільки займається житем наших емігрантів в Америці, але дає позір і на наші народні потреби в старім краю. На поклик його головної Управи члени Р. Н. Союза сотки і тисячі долярів збирають на наші народні ціли як „Рідна Школа“, „Український Город у Львові“ і т. п. В посліднім часі від членів Р. Н. Союза посыпалися богаті жертви на тих, що потерпіли в наслідок злого року в Галичині. На ту ціль Р. Н. Союз переслав на руки управи „Сільського Господаря“ понад дві тисячі долярів то є понад 10.000 корон. Честь і слава Р. Н. Союзови за те!

В релігійних справах Р. Н. Союз придержується норм свого славного основателя, висказаної ним в 3. ч. „Свободи“ з 15. жовтня 1893 р.: „Ми Русини, уніят чи православний, лучім ся в одно. Віра се річ совісти і не можна силувати нікого, щоб був таким або таким. Лучім ся в одну громаду і пізнаймо себе, о тогда зробим собі почесне місце межи другими народами, проживаючими тут в Америці“. Певне занепокоєнє однаке в нашій душі мусить збудити часті виступи органу Р. Н. Союза „Свободи“ проти американського Впреосв. Епископа Сотера Ортінського за те, що він всіми силами поборює думку, що в заряді і орудуванню церковним майном повинна мати участь вся громада а не епископ. Така думка є противна правам кат. Церкви, у своїх наслідках дуже небезпечна для самого народа і церкви і здається ся не була на думці у перших основателів і подвижників Р. Н. Союза.

Проте ми нашим емігрантам, що глядять хліба в Америці, можемо із спокійною совістю поручити вступати в члени Р. Н. Союза тому, що Р. Н. Союз помимо невдоволення з теперішнього Епископа дуже остро пятнус тих, що ізза таких або інших зглядів виступають з кат. Церкви а шукають свого спасеня в православю або в якій іншій релігійній секті. Се є знаком, що Р. Н. Союз добре розріжнює між дочасними а вічними справами і для перших певно не посвятить тих других а то дає запоруку його єще красшого розвитку і впливу на народ в будучності.

Осторога перед підступом агентів. В Krakovі основано недавно „Зв'онзек для роботніку фельних і лясових“ та написано, що його основано на бажанні наших сільських робітників, парубків, комірників і тих, що не можуть вижити з пару моргів поля і ходять за границю до Прус за зарібками, бо в краю страшна нужда.

Але не правдою є, щоби українські робітники закладали таке товариство в Krakovі; його не закладали навіть польські робітники, а зробили се польські агенти, щоби наших легковірних робітників вислати за найгіршими контрактами за границю і в послідне заробити гроші на нужді нашого хлопа.

„Зв'онзек“ має на меті загнати тому українського робітника до бюр польського товариства еміграційного. Наганячі „Зв'онзку“ крутяться серед наших робітників по зелізничних стациях, тягнуть їх до польських бюр і кажуть собі платити по 1 короні від голови, буцім то яко вкладки для „Зв'онзку“. Обов'язком кожного съвідомого Українця остеречи наших робітників перед тою роботою польських гешефтярів.

Для спинення безробіття президент Вільсон визначив промислову комісію, яка переводить доходження в справі безробітних та радить, як би усунути се лихо. Здається, що комісія предложить проект асекурacji против безробіття. Крім того комісія приготовлює матеріали для утворення бюро праці, якого діяльність обнимала би цілі Союзні Держави, а яке мало би у себе контролю над запотребованем праці і робітників у всіх стейтах.

Звісний міліонер Андрій Карнегі заповідає, що безробітє в Америці скоро покінчить ся, бо за кілька місяців буде у Союзних Державах фабричний і грошевий рух.

Остре право на обманців. З Вашингтону доносять, що в сенаті принято біл сенатора Комінса після якого будуть остро карані обманці, котрі представляють ся за послів (конгресменів або сенаторів) або за державних урядників на те, щоби туманити людей обіцюючи ім протекцію і натягати їх. Кара на таких обманців буде до 5 літ вязниці або до 1.000 долярів грошової кари.

Тепер нашим емігрантам в Америці буде безпечніше повернати ся.

Треба учителів Українців в Канаді. Газета „Український Голос“, що виходить у Вініпегу, містить в остатніх числах по кільканадцять оголошень, в яких глядається ся учителів Українців для народних шкіл у сторонах заселених Українцями. Школи се англійські (денно 1 година української мови) і вимагається ся від учителів відповідних кваліфікацій. Платня по 60. 65 і 70 долярів місячно, а крім того-

учителі мають безоплатне мешканє. Комунікация всюди доволі вигідна.

Страйк українських студентів в Канаді. Едмонтонська газета „Новини“ доносить, що в місті Ріджайні в провінції Саскачевані, 46-ох українських студентів тамошньої учительської семинарії застрайкувало і покинуло науку. Причиною того є се, що учителі Англійї в сїй семинарії (ліберали) поводили ся зневажливо з українськими студентами.

Родина, що не проживає в Союзних Державах, не має права до відшкодування. Окружний суд для східної часті стейту Пенсильванії видав дні 7 с. м. рішенє, на підставі котрого не узгляднiv претенсій до відшкодування рідні, якої член згинув під час нещасливого випадку при праці. Суд, видаючи отсей присуд станув на становищи, що рідня, яка живе за границями Союзних Держав, не має права жадати в таких слуках яких не будь відшкодовань.

Треба носити зі собою ложку! Доси був звичай в Америцї, що в реставраціях, так званих „фрі лонч“, кождий, хто випив склянку пива або чарку горівки, міг попоїсти собі даром якого небудь мясива та хліба з посудини, на якій були одні або більше вилців (форк). Тепер же уряд здоровля Союзних Держав видав наказ, що від 1. марця с. р. забороняється властителям „фрі лончів“ та інших публичних локалів держати для гостей спільні вилки, ложки, склянки, килішки і т. д. Отже властителям таких „фрі лончів“ і т. п. будуть мусіти або кождому гостеви давати чисте нарітє або казати кожному, щоби носив зі собою вилці, ложки, ножі, склянки, килішки і т. д. Інакше можуть вони спричинити собі грошеві карти.

Наши емігранти однаке зроблять найкрасше, коли до таких місць, де продається горівка чи пиво, зовсім не будуть заходили.

Розправа дівчини з еміграційним урядником. Недавно приїхала до Нью-Йорку на пароплаві „Балтик“ другою клясою молода Ірляндка (Айришка) панна Маргарета Мінеген. Коли іміграційний урядник почав її занадто допитувати ся, вона відмовила ся давати відповіди на деякі запити, бо вважала їх для себе обидливими. Тоді іміграційний інспектор написав на карточці, що її має ще оглянути лікар психіятр, чи вона при здорових змислах. Коли панна Мінеген се побачила, обуріла ся до крайності, подерла картку і кинула ся на урядника з парасолем та вдарила його по голові. Опісля молоду Ірляндку полищено на корабли і відвезено на Еліс Ісланд. Здається ся, що іміграційні власти на „острові сліз“ завернуть її тепер назад до Англії.

Наши емігранти замість, щоби дозволяти себе понижу-

вати у своїх чувствах приличності, повинні хоч в часті від енергічної дівчини брати собі примір.

Українська вистава в Канаді. В канадийськім місті Вініпегу (провінції Манітоба) уладило товариство „Вестерн Арт Асоціейшн“ виставу артистичного домашнього промислу. На виставу зложилися окази промислу українського, фландрського, канадсько-французького, скандинавського та індійського; англійський промисл був заступлений тільки клепаними предметами з металю і скіряними виробами. Усі відділи крім українського мало цікаві і розміром всі вони не більші від одної української вистави. Українська вистава і розміром і добором річий представляється величаво. Чужинці просто захоплюють ся нею а особливо Англійці. Оглядачі вистави мали нагоду близше довідати ся про український народ з книжок, які там продавано: п. Ярослава Федорчука з Парижа по французькі і Англійця п. Роберта Сендса по англійські. Виставу упорядкував п. Іван Петрушевич, директор львівського українського товариства „Достава“.

Чужинці про наш народ в Канаді. В канадийській англійській газеті „Нейшенел Ревю“ Англичанка пані Донелд Шов написала статю про канадийських імігрантів, в якій найбільше прихильно висловлюється про українських поселенців. Ось-що вона пише: „У північному заході є велика українська або галицька колонія. В теперішну пору є поверх чверти міліона Українців в Канаді і число їх скоро зростає. Сі люди є ощадні, працьовиті й інтелігентні. Прийшовши до краю без средств до життя, поселилися в найубожших і найменше урожайних околицях, живучи в найострійшім кліматі, вони ще й богатіють та зростають в силу.“

„Взявши загалом, під зглядом фізичним, моральним й інтелектуальним, Українці, після моєї думки, представляють найкрасший тип імігрантів, який Канада дістає. Що до вигляду і сили, вони є прегарна раса. Їх умовий уровень є пересічно той самий, що імігрантів із Великої Британії, де шкільне образоване є примусове, мимо того, що більшість Українців не вміє ні читати ні писати, коли приїздять до Канади“.

На місию до наших робітників в Німеччині Високо-преосв. Митр. Ординаріят сего року висилає десять священиків. Мають виїхати: оо. Садовський, Лопатинський, Дзерович, Онуферко, Іванчук, Горчинський, Зафійовський, Кандюк (Василянин), Марисюк (Вас.) і Щепанюк.

Місию задумано перевести в отсіх провінціях німецької держави: цілій Шлезк з графством Гляц, Познанщина, Бранденбургія, Поморє, Шлезвіг-Гольштайн, Саксонія з князівством Ангальт, Ганновер, Вестфалія і Баварія.

Розпочати місію рішено в часті від 15. червня с. р. і в часті від 1. липня с. р. Той другий реченець установлено для тих оо. Місіонарів, котрі задля обовязків в школі скорше виїхати не можуть.

Нову серию книжок для емігрантів сего року почало видавати „Товариство св. Ап. Павла“ на поручені Вспреосв. Митрополичого Ординарияту і назвало її **Листки св. Рафаїла**, кождий в 5000 примірників. Досі вийшли вже два числа а то: 1 Ч.: Десять Божих заповідей для емігрантів і 2 Ч.: Як жити на чужині. Оба ті „листки“ є відбиткою з часописи „Емігрант“, на що дав свою згоду Виділ Укр. Тов. св. Рафаїла. Третє число „листків“ вже ладить ся, а буде звернене против пиянства під наголовком: Найбільший ворог емігрантів.

Члени нашого товариства повинні в Товаристві св. Ап. Павла у Львові, ул. Коперника 36. замовляти сі книжочки і розширювати їх між емігрантами. Кожде число, що висилается ся до Німеччини, коштує 10 фенігів без оплатення почти.

Псалтиря розширена — виданя бл. п. О. Алексія Слюсарчука — є до набутя: в видавництві Ч. Св. Василя Великого в Жовкві, в книгарні ім. Шевченка у Львові, в книгарні Ставропігійського Інститута у Львові, в тов-і „Достава“ в Станиславові, в книгарнях Жиборського і Якова Оринштайна в Коломії, і в книгарні Вагшалья в Кутах. Ціна 1. примірника 3 кор., порто 30 сот. — 10% на Рідну Школу. Зазначую ся, що розширена Псалтиря переведена і пояснена бл. п. О. Слюсарчуком в так знаменито написана, що кождий — чи інтелігент, чи лиш, що знає читати — перечитав її з великим зацікавленем, а навіть з одушевленем.

Часопись „Україна“

виходить в Чернівцях кождого тижня в четвер від Н. Р. 1913 почавши. Містить в собі всі справи, що дотичать буковинської України, і служить ширеню всеукраїнського єдинання без сгляду на кордони. Річна передплата в Австрії 5 кор. (для селян 4 кор.), в Німеччині 5 марок, в Росії 3 рублі, в Америці 1 долар 50 центів. Адреса: Чернівці, ул. Панська ч. 22.